

רבים הם החוקרים והמלומדים, שניסו להגדיר את רגש ה"אהבה", וכתוצאה מניסיון זה התקבל ריבוי הגדרות שונות, המראה עד כמה קשה היתה המלאכה, שכן כל הגדרה מדגישה פן שונה ברגש זה. ניתן לומר, שההגדרה הקרובה יותר לרגש ה"אהבה" כוללת את כל ההגדרות גם יחד.

אין מטרת הספר להיכנס לכל ההגדרות של החוקרים השונים לשאלה "מהי אהבה"? , משום שקצרה היריעה מלהכילם, וגם משום הקושי המוזכר לעיל.¹ ברור, שרגש האהבה שונה במהותו ממושא אהבה אחד למשנהו, מכיוון שאינה דומה אהבת הורה לבן לאהבת גבר לאישה, אהבה לאישה- לאהבת התורה וכו'.

במקרא מוצאים שני ציוויים שונים בעניין רגש ה"אהבה": ציווי אחד במצוות "עשה":
 "וְאַהֲבַת לְרֵעֶךָ כְּמוֹדְ אֲנִי יְהוָה" (ויקרא, י"ט, יח)
 וציווי שני בלשון "לא תעשה":
 "וְאִישׁ אֶת-רֵעֵהוּ אֶל-תִּחַשְׁבוּ בְּלִבְכֶּם וּשְׂבַעַת שֶׁקֶר אֶל-תִּאָּהֲבוּ כִּי אֶת-כָּל-אֱלֹה אֲשֶׁר שִׁנְאַתִּי נֶאֱמַר-יְהוָה". (דברי הימים ב', י"ט, ב)

ביטויים שונים בלשון המקרא לרגש ה"אהבה" קשורים במילה "נפש":

"וְנַפְשׁוֹ קְשׁוּרָה בְּנַפְשׁוֹ" (בראשית מ"ד, ל)
 "וַיִּתְּדָבֶק נַפְשׁוֹ" (בראשית ל"ד, ג)
 "חשקה נפשו" (בראשית ל"ד, ח)
 "אהבת נפשו" (שמואל א, כ, יז)

1 אכן שושן במלונו מגדיר את המושג "אהבה" בלשון זו: "חיבה, יחס או רגש של ידידות או חשק למי שהוא".

באנציקלופדיה המקראית ערך ה"אהבה" מגדירים את רגש האהבה בלשון זו: "נטייה חזקה למשהו או למישהו ורצון להידבק בו ולעשות לו טובה או לקבל ממנו טובה. פשוטה של המילה מורה על אהבה מינית בין גבר לאישה ועל אהבה מוסרית בין בני אדם כגון: בין אב לבנו ובין קרובים אחרים, בין ידידים ורעים, בין עבד לאדוניו, בין אזרח לגר וכו' (אנציקלופדיה מקראית הוצאת מוסד ביאליק ירושלים כרך א עמ' 120 – 122) את הגדרות רגש ה"אהבה" אפשר למצוא גם בספרי מחקר העוסקים בפסיכולוגיה או בלקסיקון של ענף הפסיכולוגיה.

כמו כן רואים אנו במקרא סוגים שונים של מושא ה"אהבה". סוגים אלו ניתן למיין לשלוש קבוצות עיקריות:

1. אהבה לבני אדם

- אהבה בין גבר ואישה "ויהאב רחבעם את מעכה בת-אבשלום מכל נשיו ופילגשיו..." (דברי הימים ב, י"א, כא)
- אהבה הורית "וַיֵּאָהֶב יִצְחָק אֶת-עֲשׂוֹ כִּי-צִיד בָּפִיו וַרְבֵּקָה אֶהְבֵּת אֶת-יַעֲקֹב" (בראשית, כ"ה, כח)
- אהבה בין ידידים "וַיִּכְרֹת יְהוֹנָתָן וְדוֹד בָּרִית בְּאַהֲבָתוֹ אוֹתוֹ כְּנַפְשׁוֹ" (שמואל א, י"ח, ג)

2. אהבה לערכים רוחניים (אהבה כביטוי מושאל)

- אהבת ה' "וַאֲהַבְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ" (דברים, ו, ה)
- אהבה לתורה "מֵה-אַהֲבָתִי תוֹרַתְךָ כָּל-הַיּוֹם הִיא שִׁיחָתִי" (תהלים, קי"ט, צז)
- אהבה למקומות מקודשים "יְהוָה אֱהַבְתִּי מְעוֹן בֵּיתְךָ וּמִקּוֹם מִשְׁכַּן כְּבוֹדְךָ" (תהלים, כ"ו, ח)

3. אהבה לדברים גשמיים (אהבה כביטוי מושאל)

- אהבת האדם לכסף "שָׂרִיף סוֹרְרִים וְחִבְרֵי גִבְבִּים כָּלוּ אֶהֱב שְׁחַד וְרִדָּף שְׁלֹמֹנִים" (ישעיהו, א, כג)
- אהבת לאדמה "וַיִּבֶן (עוֹזִיהוּ) מִגְדָּלִים בְּמִדְבָּר וַיַּחצֵּב בְּרוֹת רַבִּים כִּי מִקְנֶה-רַב הָיָה לוֹ וּבִשְׂפֵלָה וּבְמִישׁוֹר אֲפָרִים וְכֹרְמִים בְּהָרִים וּבְכַרְמֶל כִּי- אֶהֱב אֲדָמָה הָיָה" (דברי הימים ב, כ"ו, י)
- אהבת האדם למאכלים "לֶךְ-נָא אֶל-הַצֹּאן וְקַח-לִי מִשָּׁם שְׁנֵי גְדֵי עִזִּים טָבִים וְאַעֲשֵׂה אוֹתָם מִטְעָמִים לְאַבִּיד כְּאֲשֶׁר אֶהֱב" (בראשית, כ"ז, ט).

בפרק זה ננתח רק אהבות בין בני אדם.

המקרא כמעט ואינו מנדב לנו מידע על שיחות אהבה מתארכות בין איש ואישה,² ובבואו לתאר לנו אהבות, שנרקמו בין אלה, אין הוא פוסח גם על תיאור אהבות אסורות בין אח לאחות ובין איש לאישה נשואה. כמו כן חושף לנו המקרא פרשיות אהבה אסורות בין בני ברית לבין שאינם בני ברית. (בין בני ישראל לבין עמים נוכרים) הראשון במקרא, שצוינה במפורש אהבתו לאישה, הוא יצחק. "וַיִּבְרָא יִצְחָק הָאֱלֹהִים שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת-רִבְקָה וַתְּהִי-לוֹ לְאִשָּׁה וַיֵּאָהֲבָה וַיִּנָּחֵם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ" (בראשית, כ"ד, טז).

והאישה היחידה, שצוינה במפורש אהבתה לגבר, היא מיכל בת שאול. "וַתֵּאָהֱב מִיכָל בֶּת-שָׁאוּל אֶת-דָּוִד וַיִּגְדּוּ לְשָׁאוּל וַיֵּשֶׁר הַדָּבָר בְּעֵינָיו" (שמואל א, י"ח, כ). היו פרשיות, שהחלו באהבה והסתיימו בשנאה, כגון אהבת אמנון לתמר, שהסתיימה בשנאה גדולה של אמנון לתמר "וַיִּשְׁנֹאָה אֲמָנוֹן שְׁנֹאָה גְדוֹלָה מְאֹד כִּי גְדוֹלָה הַשְׁנֹאָה אֲשֶׁר שְׁנֹאָה מֵאַהֲבָה אֲשֶׁר אֶהְבָּה וַיֹּאמֶר-לָהּ אֲמָנוֹן קוּמִי לְכִי" (שמואל א, י"ג, טו). או בחילופי דברים קשים, כגון פרשת מיכל ודוד אחרי טקס העלאת ארון ה' לעיר דוד. (שמואל ב, ו, יב – כג).

הבה נביא מקרים אחדים מהמקרא, בהם יש גילוי של רגש ה"אהבה" תוך ציון הבעת הרגש בלשון הכתוב (אם אכן מציינה הכתוב), תוך ציון הסיבות לגילוי רגש זה וכן תוך ציון הביטוי המעשי לגילוי.

2 למעט האהבה בין הרעיה לבין הדוד בשיר השירים, הבא לפי דעות אחדות כמשל ולא כאירוע היסטורי.

סג ויצא יצחק לשוב בשדה לפנות ערב וישא עיניו וירא והנה גמלים באים: סד ותשא רבקה את-עיניה ותרא את-יצחק ותפל מעל הגמל: סה ותאמר אל-העבד מי-האיש הלזה ההלך בשדה לקראתנו ויאמר העבד הוא אדני ותקח הצעיף ותתפס: סז ויספר העבד ליצחק את כל-הדברים אשר עשה: סח ויבאה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את-רבקה ותהי-לו לאשה ויאבה וינחם יצחק אחרי אמו:

(בראשית פרק כ"ד)

הביטוי הלשוני בפסוקים הללו להבעת רגש ה"אהבה" של יצחק "ויאבה" (פסוק סז)

הסיבה לאהבת יצחק את רבקה

בפסוקים הנ"ל אין הכתוב מספר, מה הביא את יצחק לאהוב את רבקה, אך הוא מספר, שאהבה זו באה, רק אחרי שהביאה לאוהל שרה אמו, ולאחר שנשא אותה לאשה. המדרש מספר, שיצחק הביא את רבקה לאוהל שרה אמו כדי לבדוק, אם היא ניחנה באותן תכונות רוחניות בהן ניחנה אמו, שכן בזכותה היו ארבעה דברים רוחניים בתוך האוהל, ומשמדה במבחן זה, הוא נקשר אליה בעבותות אהבה בזכות יופייה הפנימי שהתגלה.³ מכאן נוכל ללמוד, שגם היופי הפנימי מהווה סיבה טובה למשיכה ולאהבה בין בני הזוג. ייתכן מאד, שגם היופי החיצוני של רבקה, ובוודאי גם צניעותה חיזקו את אהבת יצחק לרבקה, שכן הכתוב מעיד עליה: "והנעך טבת מראה מאד-בתולה ואיש לא ידעה" (בראשית, כ"ד, טז)

הביטוי לאהבת יצחק לרבקה

זהו ביטוי רגשי- העובדה שהוא מצאה בה נחמה אחרי מות אמו. "וינחם יצחק אחרי אמו" (פסוק סז)

3 על הפסוק - "ויביאה יצחק האהלה שרה אמו" אומר המדרש בבראשית רבה - (פרשה ס, טו) "כל ימים שהיתה שרה קיימת היה ענן קשור על פתח אהלה וכיון שמתה פסק אותו ענן וכיון שבאת (שבאה) רבקה חזר אותו ענן. כל ימים שהיתה שרה קיימת היו דלתות פתוחות לרווחה וכיון שמתה שרה פסקה אותה הרווחה וכיון שבאת (שבאה) רבקה חזרה אותו (אותה) הרווחה כל ימים שהיתה שרה קיימת היתה ברכה משולחת בעיסה וכיון שמתה שרה פסקה אותה הברכה וכיון שבאת (שבאה) רבקה חזרה. כל ימים שהיתה שרה קיימת היה נר דלוק מלילי שבת ועד לילי שבת וכיון שמתה פסק אותו הנר וכיון שבאת (באה) רבקה חזר. וכיון שראה אותה שהיא עושה כמעשה אמו קוצה חלתה בטהרה וקוצה עיסתה בטהרה, מיד וביאה יצחק האהלה וגו'

ט עודנו מדבר עמם ורחל באה עם-הצאן אשר לאביה כי רעה הוא: י ויהי כאשר ראה יעקב את-רחל בת-לבן אחי אמו ואת-צאן לבן אחי אמו ויגש יעקב ויגל את-האבן מעל פי הפאר וישק את-צאן לבן אחי אמו: יא וישק יעקב לרחל וישא את-קלו ויבך: יב ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא וכי בן-רבקה הוא ותריץ ותגד לאביה: יג ויהי כשמוע לבן את-שמע יעקב בן-אחיתו וירץ לקראתו ויחבק-לו וינשק-לו ויביאהו אל-ביתו ויספר ללבן את-כל-הדברים האלה: יד ויאמר לו לבן אך עצמי ובשרי אתה וישב עמו חדש ימים: טו ויאמר לבן ליעקב הכי-אחי אתה ועבדתני חנם הגידה לי מה-משפחתך: טז וללבן שתי בנות שם הגדלה לאה ושם הקטנה רחל: יז ועיני לאה רפות ורחל היתה יפת-תאר ויפת מראה: יח ויאהב יעקב את-רחל ויאמר אעבדה שבע שנים ברחל בתך הקטנה: יט ויאמר לבן טוב תתי אתה לך מתתי אתה לאיש אחר שבה עמדי: כ ויעבד יעקב ברחל שבע שנים ויהיו בעיניו כימים אחדים באהבתו אתה: כא ויאמר יעקב אל-לבן הבה את-אשתי פי מלאו ימי ואבואה אליה: כב ויאסר לבן את-פל-אנשי המקום ויעש משתה: כג ויהי בערב ויקח את-לאה בתו ויבא אתה אליו ויבא אליה: כד ויתן לבן לה את-זלפה שפחתו ללאה בתו שפחה: כה ויהי בבקר והנה-הוא לאה ויאמר אל-לבן מה-זאת עשית לי הלא ברחל עבדתי עמך ולמה רמיתני: כו ויאמר לבן לא-יעשה כן במקומנו לתת הצעירה לפני הפכירה: כז מלא שבע זאת ונתנה לך גם-את-זאת בעבדה אשר תעבד עמדי עוד שבע-שנים אחרות: כח ויעש יעקב כן וימלא שבע זאת ויתן-לו את-רחל בתו לו לאשה: כט ויתן לבן לרחל בתו את-בלהה שפחתו לה לשפחה: ל ויבא גם-אל-רחל ויאהב גם-את-רחל מלאה ויעבד עמו עוד שבע-שנים אחרות:

(בראשית פרק כ"ט)

הביטויים הלשוניים בפסוקים הללו להבעת רגש ה"אהבה"

ו"אהב" (פסוק יח)

"באהבתו" (פסוק כ)

"ו"אהב" (פסוק ל)

הסיבה לאהבת יעקב לרחל

יופייה המדהים- סיבה זאת נלמדת מסמיכות אהבת יעקב לרחל לתיאור יופייה.
 "ורחל היתה יפת-תאר ויפת מראה" (פסוק יז) "ו"אהב יעקב את-רחל" (פסוק יח).

ביטויי האהבה של יעקב לרחל

אהבת יעקב לרחל היא אחת האהבות העזות המתוארות במקרא. ביטוייה ועוצמתה של אהבה זו מתוארים בדרכים הבאות:

- מיד בראותו את רחל, הוא ביקש, כנראה, להרשים אותה בהפגנת כוחו הפיזי האדיר מול הרועים, בכך שהוא ניגש אל הבאר, וגולל את האבן הכבדה מעל פיה בקלות וללא סיוע. "וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת-רַחֵל בֶּת-לָבָן אָחִי אִמּוֹ וְאֶת-צֹאן לָבָן אָחִי אִמּוֹ וַיֵּגֶשׁ יַעֲקֹב וַיִּגָּל אֶת-הָאָבֶן מֵעַל פִּי הַבָּאֵר וַיִּשְׁק אֶת-רַחֵל וְיִבְדָּךְ" (פסוק י) ⁴.
- יעקב נתן דרור לרגשותיו במפגש הראשון עם רחל, המלווה בנישוק לה ובבכי. "וַיִּשְׁק יַעֲקֹב לְרַחֵל וַיֵּשָׂא אֶת-קִלּוֹ וַיִּבְדָּךְ" (פסוק כ)
- כדי לזכות ברחל אהובתו עבד יעקב אצל לבן שבע שנים ראשונות, שנראו בעיניו כימים מספר.
- "וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרַחֵל שִׁבְעַת שָׁנִים וַיְהִיו בְּעֵינָיו כִּיָּמִים אֶחָדִים בְּאַהֲבָתוֹ אֹתָהּ" (פסוק כ)
- מרוב אהבתו לרחל ביקש יעקב במפורש מאביה לבן, שייתן לו אותה להתייחד אתה. "הִבָּה אֶת-אִשְׁתִּי כִּי מָלְאוּ יָמִי וְאִבּוֹאָהָ אֵלַיָּה" (פסוק כא)
- יעקב הסכים לעבוד שבע שנים נוספות כדי לזכות ברחל. "וַיַּעֲבֹד עֹד שְׁבַע-שָׁנִים אַחֲרֹתַי" (פסוק ל)

מדרשי חז"ל והפרשנים עסקו גם הם באהבתו העזה של יעקב לרחל:

- יעקב אהב את רחל אהבה עזה, עד כדי כך שהוא פרץ בבכי, בראותו (ברוח הקודש) שהיא לא תיקבר עמו. משמעות הדבר שיעקב לא ויתר להיות במחיצתה של רחל גם אחרי מותה ⁵.
- יעקב אבינו ראה את משכנו הקבוע באוהל רחל ולא באוהל לאה ⁶.

4 רש"י לפסוק י: ויגש יעקב ויגל – כאדם (כזה) שמעביר את הפקק מעל פי צלוחית, להודיע שכוון גדול.

5 רש"י לפסוק יא, ויבדך – לפי שצפה ברוח הקודש שאינה נכנסת עמו לקבורה.

6 רש"י לבראשית, ל"ה, כב, וישכב – מתוך שבלבל משכבו מעלה עליו הכתוב כאלו שכבה. ולמה בלבל וחלל יצועיו? שכשמתה רחל נטל יעקב מיטתו שהיתה נתונה תדיר באהל רחל ולא בשאר אהלים ונתנה באהל בלהה, בא ראובן ותבע עלבון אמו, אמר אם אחות אמי היתה צרה לאמי, שפחת אחות אמי תהא צרה לאמי! לכן בלבל:

א וַתֵּצֵא דִינָה בַת-לֵאָה אֲשֶׁר יָלְדָה לְיַעֲקֹב לְרֵאוֹת בְּכָנוֹת הָאָרֶץ: ב וַיֵּרָא אֹתָהּ שָׁכֶם בֶּן-
חַמּוּר הַחִתִּי נָשִׂיא הָאָרֶץ וַיִּקַּח אֹתָהּ וַיִּשְׁכַּב אִתָּהּ וַיַּעֲנֶה: ג וַתִּדְבֹק נַפְשׁוֹ בְּדִינָה בַת-יַעֲקֹב
וַיֹּאֲהֵב אֶת-הַנֶּעֱר וַיְדַבֵּר עַל-לֵב הַנֶּעֱר: ד וַיֹּאמֶר שָׁכֶם אֶל-חַמּוּר אָבִיו לֵאמֹר קח-לִי אֶת-
הַיִּלְדָּה הַזֹּאת לְאִשָּׁה: ה וַיְדַבֵּר חַמּוּר אִתָּם לֵאמֹר שָׁכֶם בְּנִי חָשָׁקָה נַפְשׁוֹ בְּבָתְּכֶם תִּנּוּ נָא
אֹתָהּ לוֹ לְאִשָּׁה: יט וְלֹא-אַחַר הַנֶּעֱר לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר כִּי חָפֵץ בָּבַת-יַעֲקֹב וְהוּא נִכְבָּד מִכָּל
בֵּית אָבִיו:

(בראשית פרק ל"ד)

הביטויים הלשוניים בפסוקים הללו להבעת רגש ה"אהבה"

"וַתִּדְבֹק נַפְשׁוֹ" (פסוק ג)

"וַיֹּאֲהֵב" (פסוק ד)

"חָשָׁקָה נַפְשׁוֹ" (פסוק ה)

"חָפֵץ" (פסוק יט)

הסיבה לאהבת שכם בן חמור את דינה

אין הכתוב מספר את הסיבה, שהביאה את שכם בן חמור לאהוב את דינה, בת יעקב, אך ייתכן מאוד, שהוא ראה מולו נערה צעירה, ולכן הוא חשק בה. בפי הכתוב: "הַנֶּעֱר" (פסוק ג), בפי שכם בן חמור: "הַיִּלְדָּה" (פסוק ד) במדרש אומרים חז"ל, שגם דינה נקשרה קשר נפשי לשכם בן חמור, עד כדי כך שאחיה (שמעון ולוי) נאלצו לגרור אותה מביתו, כיוון שלא רצתה להיפרד ממנו.⁷

הביטויים לאהבת שכם בן חמור את דינה

אהבה זו באה לידי ביטוי בשני מישורים: במישור המעשי ובמישור המילולי.

- מגע מיני (פעולה פיזית) – "וַיִּשְׁכַּב אִתָּהּ וַיַּעֲנֶה". (פסוק ב)

- פנייה לליבה לפייסה ולהרגיעה (פעולה מילולית) "וַיְדַבֵּר עַל-לֵב הַנֶּעֱר" (פסוק ג)⁸

7 ר' יודן אמר: גוררים בה ויוצאין. אמר רב הונא הנבעלת לערל קשה לפרוש (בראשית רבה)

8 רש"י לפסוק ג, על לב הנערה - דברים המתיישבים על הלב, ראי אביך בחלקת שדה קטנה כמה ממון בזבז, אני אשיאך ותקנה העיר וכל שדותיה.

- פנייה לאביו, שיפעל כדי להשיאו עם דינה. (פעולה מילולית)
- "וַיֹּאמֶר שְׂכָם אֶל-חַמּוֹר אָבִיו לֵאמֹר קַח-לִי אֶת-הַיְלָדָה הַזֹּאת לְאִשָּׁה" (פסוק ד)
- הוא מל את עצמו בדחיפות, כנדרש בהסכם עם יעקב ובניו (פעולה מעשית) ⁹
- "לֹא-אַחֲרַי הַנֶּעַר לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר כִּי חָפֵץ בָּבֵת- יַעֲקֹב הוּא נִכְבָּד מְכַל בֵּית אָבִיו" (פסוק יט)

9 רד"צ הופמן" - ולא אחר. הנער נמול מיד, מבלי להמתין לזמן נוח. געגועיו על דינה דחפוהו לעשות כן, והרי יכול היה לסמוך על הסכמתם של אנשי שכפי הוא "נכבד מכל בית אביו".

וַיַּעֲזֹב כָּל-אִשָּׁר-לוֹ בֵּיד-יוֹסֵף וְלֹא-יָדַע אֹתוֹ מֵאוֹמֶה כִּי אִם-הִלָּחֵם אִשָּׁר-הוּא אוֹכֵל וַיְהִי יוֹסֵף יִפֶּה-תֹּאֵר וַיִּפֶּה מֶרְאָה: ז וַיְהִי אַחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתֵּשֶׂא אִשְׁת-אֲדֹנָיו אֶת-עֵינֶיהָ אֶל-יוֹסֵף וַתֹּאמֶר שִׁכְבָּה עִמִּי: ח וַיִּמָּאֵן וַיֹּאמֶר אֶל-אִשְׁת אֲדֹנָיו הֵן אֲדֹנִי לֹא-יָדַע אֹתִי מִה-בְּפִית וְכָל אִשָּׁר-יֵשׁ-לוֹ נָתַן בְּיָדִי: ט אֵינְנִי גָדוֹל בְּפִית הָאֵה מִמֶּנִּי וְלֹא-חֲשֹׁךְ מִמֶּנִּי מֵאוֹמֶה כִּי אִם-אוֹתָךְ בְּאִשָּׁר אֶת-אִשְׁתּוֹ וְאִיךָ אֶעֱשֶׂה הָרָעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת וְחַטָּאתִי לְאֱלֹהִים: י וַיְהִי כִּדְבָרָה אֶל-יוֹסֵף יוֹם יוֹם וְלֹא-שָׁמַע אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁכֵב אֲצִלָּה לְהִיטֵת עִמָּה: יא וַיְהִי כִּהְיוּם הָאֵה וַיָּבֹא הַבֵּיתָה לַעֲשׂוֹת מְלֶאכְתּוֹ וַאֲיֵן אִישׁ מֵאֲנָשֵׁי הַבֵּית שֵׁם בְּפִית: יב וַתִּתְּפֹשֶׁהוּ בְּגָדוֹ לֵאמֹר שִׁכְבָּה עִמִּי וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ בְּיָדָהּ וַיָּגֵס וַיֵּצֵא חֲחוּצָה:

(בראשית פרק ל"ט)

בפסוקים הללו אין מופיעים ביטויים לשוניים להבעת רגש ה"אהבה"

הסיבה לאהבת אשת פוטיפר את יוסף

הכתוב בפסוק ו' מציין את העובדה, שיוסף היה גבר "יפה-תֹּאֵר ויפה מֶרְאָה" ומיד לאחר מכן מציין, שאשת פוטיפר ביקשה ממנו לשכב עמה. אין ספק, שציון יופיו לפני בקשתה זו של אשת פוטיפר בא להבהיר לנו, מדוע היא ביקשה ממנו זאת. יוצא, איפוא, שאשת פוטיפר אהבה את יוסף בגלל יופיו המדהים.¹⁰

הביטויים של אהבת אשת פוטיפר את יוסף

הביטוי לאהבתה של אשת פוטיפר את יוסף, על פי הכתוב ועל פי המדרש, נעשה בשלושה אמצעים שונים:

- אמצעים חזותיים- כדי למשוך את יוסף אליה, היא ניסתה להיראות יפה ומושכת בעיניו, בהחליפה בגדים שלוש פעמים במשך היום.¹¹
- אמצעים רטוריים - כדי לפתות את יוסף היא הרעיפה עליו שבחים¹² ואף הביעה את בקשתה ממנו מפורשות. "וַתֹּאמֶר שִׁכְבָּה עִמִּי" (פסוק ז)

10 מדרש תנחומא: אמרו רז"ל: פעם אחת נקבצו המצריות ובאו לראות יופיו של יוסף. מה עשתה אשת פוטיפר ? נטלה אתרוגים ונתנה לכל אחת ואחת מהן ונתנה סכין לכל אחת ואחת וקראה ליוסף והעמדתו לפניו, כיון שהיו מסתכלות ביופיו של יוסף היו חותכות את ידיהן. אמרה להן: ומה אתן בשעה אחת כך, אני שבכל שעה רואה אותו על אחת כמה וכמה. ובכל יום ויום משדלתו בדברים ועמד ביצרו.

11 מדרש תנחומא: והייתה מחלפת שלוש חליפות בגדים בכל יום ויום. כלים (=בגדים) שלבשה בשחרית, לא לבשה אותם בחצי היום, ובחצי היום לא לבשה בין הערבים. כל כך למה? כדי לתן עיניו בה.

12 מדרש תנחומא: "תחילה הייתה מרעיפה עליו לשונות חיבה ולשונות פיתוי ושידול כאחד"

- היא אף הרחיקה לכת באומרה אליו שאם הוא פוחד מבעלה, היא תהרוג אותו (את בעלה).¹³
- דרך אגריסיבית - משלא נענה יוסף לחיזוריה, היא אחזה בבגדיו וחזרה על בקשתה. "וַתִּתְּפֹשֶׁהוּ בַּבִּגְדוֹ לֵאמֹר שְׁכַבְהָ עִמִּי וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ בְּיָדָהּ וַיֵּצֵא וַיֵּצֵא הַחוּצָה" (פסוק יב)

א ויהי - לְתִשׁוּבַת הַשָּׁנָה לָעֵת צֵאת (הַמִּלְאָכִים) [הַמִּלְכִּים] וַיִּשְׁלַח דָּוִד אֶת-יֹאבֵב - וְאֶת-
עֶבְדֵּיו עִמּוֹ וְאֶת-כָּל-יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁחָתוּ אֶת-בְּנֵי עִמּוֹן וַיֹּצְרוּ עַל-רֶבֶב וְדָוִד יָשָׁב בִּירוּשָׁלַם:
ב ויהי לָעֵת הָעָרֶב וַיָּקָם דָּוִד מֵעַל מִשְׁכְּבוֹ וַיִּתְּחֶלֶף עַל-גֵּג בֵּית-הַמֶּלֶךְ וַיֵּרָא אִשָּׁה רַחֲצָת מֵעַל
הַגֵּג וְהָאִשָּׁה טוֹבַת מְרָאָה מְאֹד: ג וַיִּשְׁלַח דָּוִד וַיְדַרֵּשׁ לָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר הֲלוֹא-זֹאת בֵּת-שָׁבַע
בֵּת-אֱלִיעֶזֶר אִשְׁתֹּי אוֹרֵיָה הַחֹתָנִי: ד וַיִּשְׁלַח-דָּוִד מַלְאָכִים וַיִּקְחָהּ וַתָּבֹאוּ אֵלָיו וַיִּשְׁכַּב עִמָּה
וְהָיָא מִתְקַדְּשֵׁת מִטְּמֵאָתָהּ וַתָּשָׁב אֵל-בֵּיתָהּ: ה וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתִּשְׁלַח וַתִּגְדֹּל לְדָוִד וַתֹּאמֶר
הָרָה אֲנִכִּי:

(שמואל ב פרק י"א).

אהבה אסורה נוספת היא אהבת דוד לבת שבע.¹⁴ פרשת אהבים זו היא מן הפרשיות המוכרות ביותר במקרא. אהבת דוד לבת שבע היא אהבה, המכונה בימינו בשם "אהבה ממבט ראשון". אהבה זו נוצרה ממרחק גיאוגרפי מסוים- המרחק מהגג שלו לגג שלה, ולא ממפגש פנים אל פנים כמקובל. "וַיֵּרָא אִשָּׁה רַחֲצָת מֵעַל הַגֵּג" (פסוק ב)

בפסוקים הללו אין מופיעים ביטויים לשוניים להבעת רגש ה"אהבה"

הסיבה לאהבת דוד את בת שבע

סביר מאד להניח, שבראות דוד אישה "טוֹבַת מְרָאָה מְאֹד" (פסוק ב), המתרחצת על הגג, התעוררו תשוקותיו ותאוותיו אליה. אהבה זו מיוחדת במינה, מכיוון שדוד לא ידע שום פרט מזהה על אותה אישה, ולכן כל מה שעמד מולו ועורר את תשוקתו הוא המראה החיצוני שלה בלבד. על חוסר הידיעה בפרטי הזיהוי של האישה למדים אנו מהעובדה, שרק אחרי ראייתו אותה ביקש לדעת פרטים מזהים אודותיה.¹⁵

14 חז"ל לא רואים באהבה זו אהבה אסורה וכך הם אמרו "כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה". (בבלי שבת, נ"ו, ע"א)

רבי יוסף אבן קספי: רואה באהבת דוד את בת שבע אהבה אסורה, והוא אחד הפרשנים, הדוחים את דברי חז"ל שאינם רואים באהבה זו אהבה אסורה, וכך הוא כותב בפירושו: ואין ספק אצלי שדוד חטא, כי לא נוכל להכחיש הכתוב שאומר "וַיֵּרָע הַדָּבָר אֲשֶׁר עָשָׂה דָּוִד בְּעֵינֵי יְהוָה" (שמואל ב, י"א, כז) לדעת אברבנאל דוד חטא בעניין בת שבע ואוריה.

קטנתי מלנקוט עמדה כלפי האירועים המובאים כאן במיוחד, במקום שדעת חז"ל שונה מן הרוח העולה מפשטי הכתובים.

15 ("וַיִּשְׁלַח דָּוִד וַיְדַרֵּשׁ לָאִשָּׁה" (פסוק ג) פירוש הרד"ק: ויידרש לאשה - דרש לאנשי ביתה בעד האישה, מי היא אם היא בת שבע בת אלים .

הביטויים לאהבת דוד את בת שבע

ביטויים לאהבת דוד את בת שבע רואים לא רק בדרישה ובחקירה לדעת עליה פרטים מזהים, אלא אף על פי שנודע לו שמה הפרטי, ושהיא נשואה לאוריה החתי, לא נרתע ולא צינן את אהבתו אליה אלא קרא לה לבוא אליו ושכב עמה.

"וַיִּשְׁלַח דָּוִד וַיְדַרֵּשׁ לְאִשָּׁה וַיֹּאמֶר הֲלוֹא-זֹאת בֵּת-שֹׁבַע בֵּת-אֶלְיָעָם אִשָּׁת אֹרִיָּה הַחֲתִי"
(פסוק ג)

" וַיִּשְׁלַח- דָּוִד מַלְאָכִים וַיִּקְחָהּ וַתָּבוֹא אֵלָיו וַיִּשְׁכַּב עִמָּה" (פסוק ד)

א ויהי אחרי-כן ולאבשלום בן-דוד אחות יפה ושמה תמר ויאבהה אמן בן-דוד: ב ויצא לאמן להתחלות בעבור תמר אחתו כי בתולה היא ופלא בעיני אמן לעשות לה מאומה: ג ולאמן הע ושמו יונדב בן-שמעה אחי דוד וינדב איש חכם מאד: ד ויאמר לו מדוע אתה ככה דל בן-המלך בבקר בבקר הלוא תגיד לי ויאמר לו אמן את-תמר אחות אבשלם אחי אני אהב: ה ויאמר לו יונדב שכב על-משכבך והתחל ובא אביך לראותך ואמרת אליו תבא נא- תמר אחותי ותברני לחם וששתה לעיני את-הבריה למען אשר אראה ואקלתי מידה: ו וישכב אמן ויתחל ויבא המלך לראותו ויאמר אמן אל-המלך תבוא-נא תמר אחותי ותלבב לעיני שתי לבבות ואברה מידה: ז וישלח דוד אל-תמר הביתה לאמר לך נא בית אמן אחיך נעשי-לו הבריה: ח ותלך תמר בית אמן והיא שכב ותקח את-הבצק [ותלוש] ותלבב לעיני ותבשל את-הלבבות: ט ותקח את-המשרת ותצק לפניו וימאן לאכול ויאמר אמן הוציאו כל-איש מעלי ויצאו כל-איש מעליו: י ויאמר אמן אל-תמר הביאי הבריה החדר ואברה מידה ותקח תמר את-הלבבות אשר עשתה ותבא לאמן אחיה החדרה: יא ותגש אליו לאכל ויחזק בה ויאמר לה בואי שכבי עמי אחותי: יב ותאמר לו אל-אחי אל-תענני כי לא-יעשה בן בישראל אל-תעשה את-הנבלה הזאת: יג ואני אנה אוליך את-חרפתי ואתה תהיה כאחד הנבלים בישראל ועתה דבר-נא אל-המלך כי לא ימנעני ממך: יד ולא אבה לשמע בקולה ויחזק ממנה ויענה וישכב אתה: טו וישנאה אמן שנאה גדולה מאד כי גדולה השנאה אשר שנאה מאהבה אשר אהבה ויאמר-לה אמן קומי לך: טז ותאמר לו אל-אודות הרעה הגדולה הזאת מאחרת אשר-עשית עמי לשלחיני ולא אבה לשמע לה: יז ויקרא את-נעריו משרתו ויאמר שלחו-נא את-זאת מעלי החוצה ונעל הדלת אחריה:

(שמואל ב פרק י"ג)

אהבת אמן לתמר היא אהבה אסורה, משום שהיא אחותו.¹⁶

הביטוי הלשוני בפסוקים הללו להבעת רגש ה"אהבה"

"ויאבהה" (פסוק א)

"אהב" (פסוק ד)

הסיבה לאהבת אמן את תמר אחותו

בקטע שלפנינו מקדים הכתוב ומציין את העובדה, שתמר היתה נערה יפה, ובכך הוא בעצם מבחיר לנו את הסיבה לאהבת אמן את תמר אחותו, וכמו כן מציין הכתוב, את עובדת היותה נערה בתולה.¹⁷

16 המילים "אח" ו"אחות" בהטיותיהן השונות חוזרות פעמים אחדות בפרק י"ג (שחלק ממנו מובא כאן) כדי להדגיש שהאהבה אותה חש אמן כלפי תמר ונתן לה ביטוי במעשה האונס היא אהבה אסורה. ("עֲרֹנֹת אַחֻתָּךְ בַּת-אֲבִיךָ או בַת-אִמְךָ מוֹלֶדֶת בֵּית או מוֹלֶדֶת חוץ לא תִגְלֶה עִרְוָתוֹ ויקרא, י"ח, ט) אהבה אסורה זו מודגשת ומועצמת באמצעות המילים: "בואי שכבי עמי אחותי" (פסוק יא)

17 רד"ק כי בתולה היא - לפיכך חשק בה חשק יותר חזק.

ביטויי אהבת אמנון לתמר אחותו

אהבת אמנון לתמר אחותו באה לידי ביטוי בדרכים הבאות :

- חוליו בגלל אהבתו אליה.¹⁸
- ביטוי חיצוני גופני ("שפת הגוף"), שיכול להעיד על עוצמת אהבתו אליה- אמנון נראה כל בוקר רזה וחלש בשל חוסר התיאבון שתקף אותו.¹⁹
- הרד"ק כותב, שתשיותו של אמנון בבקרים היתה גם, משום שבלילות הוא היה שוכב ומהרהר אחריה ולא היה נותן תנומה לעיניו.²⁰
- השתדלויותיו הרבות להתחלות ולבקש מהמלך, שהיא תבוא לביתו להכין לו לביבות ודרך זה גם ישבה את לבבה.
- מעשה האונס האגרסיבי והמחריד שביצע באחותו.

18 רד"ק לפסוק ב : להתחלות - עד שהיה נראה חולה מרוב חשקו בה

19 ויאמר לו מדוע אתה ככה דל בן-המלך בבקר בבקר הלוא תגיד לי ויאמר לו אמנון את-תמר אחות אבשלם אחי אני אהב : (ד)

20 רד"ק לפסוק ד : דל - חלוש וכחוש ורע פנים, ומה שאמר בבקר בבקר, כי בלילה היתה מחשבתו עליה והיה ער בעבורה ובבקר היה לו פנים רעים.

א אחר הדברים האלה כשד חמת המלך אחשוורוש זכר את-נשתי ואת אשר-עשתה ואת אשר-נגזר עליה: ב ויאמרו נערי-המלך משרתיו יבקשו למלך נערות בתולות טובות מראה: ג ויפקד המלך פקידים בכל-מדינות מלכותו ויקבצו את-כל-נערה-בתולה טובת מראה אל-שושן הבירה אל-בית הנשים אל-יד הגא סרים המלך שמר הנשים ונתן תמרוקיהן: ד והנערה אשר תיטב בעיני המלך תמלך תחת נשתי ויטיב הדבר בעיני המלך ויעש כן: ה איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי בן יאיר בן-שמעי בן-קיש איש ימיני: ו אשר הגלה מירושלים עם-הגלה אשר הגלתה עם יכניה מלך-יהודה אשר הגלה נבוכדנצר מלך בבל: ז ויהי אמן את-הדסה היא אסתר בת-דדו כי אין לה אב ואם והנערה יפת-תאר וטובת מראה ובמות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת: ח ויהי בהשמע דבר-המלך ודתו ובהקבץ נערות רבות אל-שושן הבירה אל-יד הגי ותלקח אסתר אל-בית המלך אל-יד הגי שמר הנשים: ט ותיטב הנערה בעיניו ותשא חסד לפניו ויבהל את-תמרוקיה ואת-מנותה לתת לה ואת שבע הנערות הראיות לתת-לה מבית המלך וישנה ואת-נערותיה לטוב בית הנשים: י לא-הגיעה אסתר את-עמה ואת-מולדתה כי מרדכי צוה עליה אשר לא-תגיד: יא ובכל-יום ויום מרדכי מתהלך לפני חצר בית-הנשים לדעת את-שלוש אסתר ומה-יעשה בה: יב ובהגיע תר-נערה ונערה לבוא אל-המלך אחשוורוש מקץ-היות לה פדת הנשים שנים עשר חדש כי בן ומלאו ימי מרוקיהן שישה חדשים בשמן המור ושישה חדשים בבשמים ובתמרוקיה הנשים: יג ובה הנערה באה אל-המלך את-כל-אשר תאמר ונתן לה לבוא עמה מבית הנשים עד-בית המלך: יד בערב היא באה ובפקר היא שבה אל-בית הנשים שני אל-יד שעשגו סרים המלך שמר הפילגשים לא-תבוא עוד אל-המלך כי אם-תפץ בה המלך ונקראה בשם: טז ובהגיע תר-אסתר בת-אביחיל דד מרדכי אשר-לקח-לו לבת לבוא אל-המלך לא בקשה דבר כי אם את-אשר יאמר הגי סרים-המלך שמר הנשים ותהי אסתר נשאת חן בעיני כל-ראיה: טז ותלקח אסתר אל-המלך אחשוורוש אל-בית מלכותו בחדש העשירי הוא-חדש טבת בשנת-שבע למלכותו: יז ויאהב המלך את-אסתר מפל-הנשים ותשא-חן וחסד לפניו מפל-הבתולות וישם פת-מלכות בראשה וימליכה תחת נשתי: יח ויעש המלך משתה גדול לכל-שריו ועבדיו את משתה אסתר והנחה למדינות עשה ויתן משאת פיד המלך:

(אסתר פרק ג')

הביטוי הלשוני בפסוקים הללו להבעת רגש ה"אהבה" של אחשוורוש לאסתר.

"ויהאב". (פסוק יז)

אהבת אחשוורוש לאסתר היא אהבה אסורה, משום שהיא היתה נשואה למרדכי דודה.

(בגדר של אשת איש).²¹

21 על פי פירוש רש"י לאסתר פרק ב פסוק ז בעקבות הגמרא (בבלי) במגילה י"ג עמ"ב. מרדכי לקח לו את אסתר לבת (לבית) = לאישה. ציטוט הגמרא ורש"י

הסיבות לאהבת אחשוורוש את אסתר

הכתוב אמנם מציין את העובדה, שהמלך אהב את אסתר ובחר בה להיות היורשת של המלכה ושתי, אך אין כל הסבר מפורש בכתוב לסיבות שהביאו את אחשוורוש לאהוב את אסתר ולבחור דווקא בה.

יתכן מאוד, שאחשוורוש בחר באסתר בשל היותה אישה יפה באופן מיוחד. חז"ל בגמרא מונים את אסתר עם ארבע הנשים היפהפיות במקרא.²² גם המדרש הפליג ביופייה באומרו, שהיא היתה היפה מכל הנשים שעמדו לבחירתו של המלך אחשוורוש²³ אולם לדברי אחד התנאים (= חכמי המשנה), לא היופי החיצוני של אסתר הוא ששבה את לב המלך לבחור בה, שכן היא היתה ירקרוקת, אלא יופייה הפנימי – "חוט של חסד משוך עליה"²⁴ "וַיֵּאָהֱב הַמֶּלֶךְ אֶת-אֶסְתֵּר מִכָּל-הַנָּשִׁים וַתֵּשֶׂא-חַן וְחֶסֶד לְפָנָיו מִכָּל-הַבָּתּוּלוֹת וַיֵּשֶׂם כֶּתֶר-מַלְכוּת בְּרֹאשָׁהּ וַיְמַלִּכָהּ תַּחַת וְשֵׁתִי" (פסוק יז)

הביטויים לאהבת אחשוורוש את אסתר

- בחירתה של אסתר להיות מלכה – אשת המלך "וַיֵּשֶׂם כֶּתֶר-מַלְכוּת בְּרֹאשָׁהּ וַיְמַלִּכָהּ תַּחַת וְשֵׁתִי" (פסוק יז)

- ביטויים מקובלים אחרים לאהבת אחשוורוש את אסתר רואים אנו במדרש רבה- אחשוורוש חיבק ונישק את אסתר המלכה בכניסתה לחדרו, אף על פי שלא הוזמנה אליו. הוא אף שם את זרועו על צווארה והרגיע אותה לבל תפחד בשל בואה לחדרו שלא בהזמנתו ובניגוד לחוק, כמו כן הוא עודד ופייס אותה במילים "רעיתי וחברתי", ועוד אמר לה, שהחוק לא לבוא לחדר המלך ללא הזמנה מראש אינו חל עליה.²⁵

22 תנו רבנן ארבע נשים יפיפיות היו בעולם שרה (ואביגיל רחב) ואסתר (בבלי מגילה, ט"ו, עמוד א')

23 אסתר רבה: ר' נחמיה אומר: העמידו מדיות מכאן ופרסיות מכאן, והייתה אסתר יפה מכולן.

24 ר' יהושע בן קריחה אמר אסתר ירקרוקת היתה וחוט של חסד משוך עליה (בבלי מגילה י"ג, ע"א)
25 ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר בגדי יפיה ואת עדי תפארתה ותיקח עמה את שתי נערותיה ותשם יד ימינה על הנערה האחת, ותסממך עליה כחוק המלכה, והנערה השנית הולכת אחרי גבירתה וסומכת עדיה בללתי נגוע הזהב אשר עליה ארצה, ותצהיל פניה וטכס הדאגה אשר בלבה, ותבעה בחצר הפנימית נכח המלך ותעמוד לפניו, והמלך יושב על כסא מלכותו בלבוש זהב ואבן יקרה, ויישא עיניו וירא אסתר עומדת למול פניו, ותבער בו חמתו מאד על אשר הפרה תורתו ותבע לפניו בלא קריאה, ותשע אסתר את עיניה ותנע את פני המלך והנה עיניו כאש בוערות מרוב החמה אשר בלבו, ותקר המלכה את קצף המלך ותתבלה מאד ותפגע רוחה ותשם ראשה על הנערה הסומכת ימינה, וירא אלוקינו ויחמול על עמו, ויפן לצער היתומה אשר בטחה בו, ויתן לה חן לפני המלך, ויוסיף יופי על יופייה והדר על הדרה, ויכס המלך בבהלה מכסהו ורץ אל אסתר ויחבקה וינשקה ושלך זרועו על צווארה ויאמר לה המלך אסתר המלכה למה תפחדי, כי הדת זאת אשר סדרנו איננה מוטלת עליך באשר את רעיתי וחברתי, ויאמר לה מדוע כאשר ראיתך לא תדברי אלי, ותאמר אסתר אדני המלך כאשר ראיתך נבהלה נפשי מפני כבודך... (אסתר רבה)

אהבות הוריות ראשונות, המתוארות במקרא, הן אהבת יצחק לעשו ואהבת רבקה ליעקב.

יט ואלה תולדות יצחק בן-אברהם אברהם הוליד את-יצחק: כ ויהי יצחק בן-ארבעים שנה בקחתו את-רבקה בת-בתואל הארמי מפדן ארם אחות לבן הארמי לו לאשה: כא ויעתר יצחק ליהוה לנכח אשתו כי עקרה הוא ויעתר לו יהוה ותהר רבקה אשתו: כב ויתרצו הבנים בקרבה ותאמר אם-כן למה זה אנכי ותלך לדרש את-יהוה: כג ויאמר יהוה לה שני (גיים) בבטנך ושני לאמים ממעך יפרדו ולאם מלאם יאמץ ורב יעבד צעיר: כד וימלאו ימיה ללדת והנה תומם בבטנה: כה ויצא הראשון אדמוני פלו כאדורת שער ויקראו שמו עשו: כו ואחרי-כן יצא אחיו וידו אחזת בעקב עשו ויקרא שמו יעקב ויצחק בן-ששים שנה בלדת אתם: כז ויגדלו הנערים ויהי עשו איש ידע ציד איש שדה ויעקב איש תם ישב אהלים: כח ויאהב יצחק את-עשו פי-ציד בפיו ורבקה אהבת את-יעקב:

(בראשית פרק כ"ה)

הביטויים הלשוניים בפסוקים הללו להבעת רגש ה"אהבה"

"ויאהב" (פסוק כח)

"אהבת" (פסוק כח)

התורה מספרת לנו על אהבה מיוחדת ובלתי שגרתית, שבה שני הורים: יצחק ורבקה, לא העניקו את כל אהבתם לשני בניהם ביחד, אלא כל אחד מההורים העניק את מלא אהבתו רק לבן אחד. יצחק - לעשו, ורבקה - ליעקב.²⁶

הסיבות לאהבת יצחק את עשו

על פי הכתוב, יצחק אהב את עשו "פי-ציד בפיו". (פסוק כח)

מהי משמעות הביטוי "כי ציד בפיו", המשמש כנימוק לאהבתו המיוחדת של יצחק לעשו?

לפי דעות אחדות, יצחק אהב את עשו, כי הוא הביא לו אוכל עד לפיו. (סיבה גשמית)²⁷ לפי דעות אחרות, יצחק אהב את עשו כי לפניו התנהג כצדיק תמים, כאדם ששומר מצוות קלה כבחמורה. (סיבה רוחנית)²⁸

26 לדעת הספורנו יצחק אהב את עשו אך גם את יעקב אך רבקה אהבה רק את יעקב לבדו "ויאהב יצחק את עשו. גם את עשו, אף על פי שיצד בלי ספק שלא היה שלם פניעקב. ורבקה אהבת את יעקב. לבדו, מפני שהצירה ברשעו של עשו.

27 "כי ציד בפיו". אונקלוס מתרגם "ארי מציד הווה אכיל (= שהרי מהציד היה אוכל)

ראב"ע: כי ציד בפיו - היה מביא ציד בפיו. לפי פירושים אלו המילה "בפיו" בפיו של יצחק.

28 מדרש תנחומא: כשהיה בא עשו מן החוץ היה אומר לאביו אבא המלח מהו שתהא חייבת במעשר,

בעוד התורה מנמקת את אהבתו של יצחק לעשו, אין היא מנמקת את אהבתה של רבקה ליעקב.

הרשב"ם בפירושו לפסוק מביא שתי סיבות לאהבתה של רבקה ליעקב:

- סיבה פנימית שלה – משום שהכירה בו שהיה תמים (שלם במידותיו).

- סיבה חיצונית – משום שה' קבע, שיעקב יהיה אדון של עשו - "ורב יעבד צעיר" בראשית, כ"ה, כג)

הביטוי לאהבת יצחק את עשו

יצחק רצה להעניק ברכה לעשו

"וַיַּעֲבֹר יִצְחָק וַיְבָרֶכֶּךָ נֶפֶשׁ בְּטָרִם אָמוֹת" (פסוק ד)

הביטויים לאהבת רבקה את יעקב

רבקה עשתה הכל, כדי שיעקב יזכה באותה ברכה המיועדת לעשו, גם אם הדרכים

להשגתה לא היו כשרות: היא חיפשה את יעקב לעשו, הכינה מטעמים ונתנה אותם

ליעקב להביאם אל יצחק אביו כדי לזכות בברכתו. (בראשית, כז, טו – יח)

"וַתִּקַּח רִבְקָה אֶת-בִּגְדֵי עֶשָׂו הַגָּדֹל הַחֲמֹדֹת אֲשֶׁר אָתָּה בִּבְיָת וַתַּלְבֵּשׁ אֶת-יַעֲקֹב בְּנָהּ

הַקָּטָן" (פסוק טו)

"וְאֵת עֶרְת גְּדֵי הָעֵזִים הַלְבִּישָׁה עַל-יָדָיו וְעַל חֻלְקֶת צִנְאִרָיו" (פסוק טז)

"וַתִּתֵּן אֶת-הַמָּטַעֲמִים וְאֶת-הַלֶּחֶם אֲשֶׁר עָשָׂתָה בְּיַד יַעֲקֹב בְּנָהּ" (פסוק יז)

"וַיָּבֵא אֶל-אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הֲנִי מִי אָתָּה בְּנִי" (פסוק יח)

והיה תמה יצחק ואומר ראה בני זה כמה דקדק במצות, והיה אומר לו אביו בני היכן היית היום הזה והוא אומר לו בבית התלמוד לא כך הוא הלכה מן כך וכך, לא כך איסורו לא כך התירו, ומתוך דברים אלו הווה צדו בפיו, על כן אהבו.

הערה: לפי פירוש מדרש תנחומא המילה "בפיו" שבפסוק היא בפיו של עשו - בעזרת פיו הוא צד את אביו על פי מדרש תנחומא משמעות הביטוי "ציד בפיו" היא יכולת לכבוש את לבו של אדם באמצעות תרמית: לשון חלקלקה והעמדת פנים של צדיק תמים

א וַיָּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִגְוָרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: ב אֵלֶּה תִּלְדֹּת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן-שִׁבְעָה-עָשָׂרָה שָׁנָה הָיָה רָעָה אֶת-אָחִיו בְּצָאן וְהוּא נָעַר אֶת-בְּנֵי כְלָהָה וְאֶת-בְּנֵי זִלְפָּה נָשֵׁי אָבִיו וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת-דִּבְתָּם רָעָה אֶל-אֲבִיהֶם: ג וַיִּשְׂרָאֵל אֶהֱבֵ אֶת-יוֹסֵף מִכָּל-בָּנָיו כִּי-בֶן-זָקָנִים הוּא לוֹ וַעֲשֵׂה לוֹ כְּתָנֹת פָּסִים: ד וַיֵּרְאוּ אָחִיו כִּי-אֶתוֹ אֶהֱבֵ אֲבִיהֶם מִכָּל-אָחִיו וַיִּשְׁנְאוּ אֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ דַּבְּרוֹ לְשָׁלָם:

(בראשית פרק ל"ז)

הביטוי הלשוני בפסוקים הללו להבעת רגש ה"אהבה" של יעקב ליוסף בנו
 "אָהֱבֵ" (פסוק ג)

הסיבות לאהבת יעקב את יוסף

על פי המסופר בתורה, יעקב העמיד את יוסף במקום הראשון בסולם אהבתו לבניו.
 "וַיִּשְׂרָאֵל אֶהֱבֵ אֶת-יוֹסֵף מִכָּל-בָּנָיו" (פסוק ג)
 התורה מנמקת את אהבתו של יעקב ליוסף במילים: "כִּי-בֶן-זָקָנִים הוּא לוֹ" (פסוק ג)
 המילים "בן זקונים" בפסוקנו - אין פירושם "הבן האחרון במשפחה" שכן בנימין הוא
 הבן האחרון במשפחת יעקב.
 אם כן הבה ונבדוק מהי משמעותן של מילים אלו, ועל פי זה נוכל להבין את הסיבה
 שבגללה אהב יעקב את יוסף מכל בניו:
 לפי דעה אחת, יעקב אהב את יוסף בשל היותו בן חכם.²⁹
 לפי דעה שנייה, יעקב אהב את יוסף משום הדמיון בין תווי פניו של יוסף לתווי פניו של
 יעקב.³⁰
 לפי דעה שלישית, יעקב אהב את יוסף כי הוא סעד אותו לעת זקנתו.³¹
 לפי דעה רביעית, אהבת יעקב את יוסף נבעה בשל הדמיון בין יוסף לאמו. בעל דעה זו
 מבקש לערוך "הגהה" - במקום המלה "לו" שבפסוק יש להגות "לה", כלומר מכיוון
 שיוסף דומה לה (לרחל אמו, אהובתו של יעקב), אהב אותו יעקב.³²

29 תרגום אונקלוס: "ארי בר חכים הוא ליה,"

30 רש"י לפסוק גדבר אחר: שהיה זיו איקונין שלו דומה לו:

31 הרמב"ן לפסוק ג: והנראה בעיני כי מנהג הזקנים שייקחו אחד מבניהם הקטנים להיות עמו לשרתו, והוא נשען על ידו תמיד לא ייפרד ממנו, והוא נקרא לו בן זקונו בעבור שישרתו לזקונו, והנה לקח יעקב את יוסף לדבר הזה והיה עמו תמיד, ועל כן לא ילך עם הצאן ברעותם במקום רחוק

32 ש.ד. ולדפר, "אהבת יעקב לרחל" בית מקרא, ס"ה, טבת תשל"ו, ע"מ 289 - 292

בעל "הגהה" זו מסתמך בין היתר על שני מקורות בתנ"ך מהם עולה, שתווי הפנים של יוסף ושל רחל דומים:

"וְרָחֵל הָיְתָה יָפֶת-תֹּאֵר וְיִפֶּת מְרֹאֶה" (בראשית, כ"ט, יז)

"וַיְהִי יוֹסֵף יָפֶה-תֹּאֵר וְיָפָה מְרֹאֶה" (בראשית, ל"ט, ו)

הביטוי לאהבת יעקב ליוסף

- עשיית כתונת פסים ליוסף. "וַעֲשֵׂה לּוֹ כְּתוֹנֶת פָּסִים" (פסוק ג)

אהבת דוד ליונתן.

מכיוון שהביטויים לאהבת יחונתן לדוד פזורים על פני פרקים אחדים לא אוכל להעתיק כאן את הפרקים בשלמותם, לכן אסתפק רק בהעתקת פסוקים רלוונטיים לאהבה זו. רגש האהבה של יחונתן לדוד: "וַיִּנָּפֶשׂ יְהוֹנָתָן וַיִּקְשְׁרָה בְּנֶפֶשׁ דָּוִד וַיֵּאָהֲבוּ יְהוֹנָתָן בְּנֶפֶשׁוֹ" (שמואל א, י"ח, א)³³

אהבת דוד ויחונתן היא מסוג האהבה המכונה בפינו "אהבה אפלטונית" – אהבה טהורה שאינה תלויה בדבר.³⁴

ביטויים רבים ומגוונים לאהבת יחונתן לדוד

- נכונותו לוותר על המלוכה, לוותר על מעמדו הרם לטובת דוד "וַיֵּאָתֶה תְּמַלֵּךְ עַל יִשְׂרָאֵל וְאַנְכִי אֶהְיֶה לְךָ לְמַשְׁנָה וְגַם שָׂאוּל אָבִי יֵדַע כֵּן" (שמואל א, כ"ג, יז)

- כריתת ברית עם דוד. "וַיִּכְרֹת יְהוֹנָתָן וְדָוִד בְּרִית־אֶהְבָּתוֹ אוֹתוֹ בְּנֶפֶשׁוֹ" (שמואל א, י"ח, ג)

- יונתן גילה לדוד, שבכוונת שאול אביו להורגו. "וַיַּדְבֵּר שָׂאוּל אֶל יְהוֹנָתָן בֶּנוֹ וְאֶל-כָּל-עֲבָדָיו, לְהַמִּית אֶת-דָּוִד; וַיְהוֹנָתָן בֶּן-שָׂאוּל חָפֵץ בְּדָוִד מְאֹד. וַיִּגַּד יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵאמֹר, מִבִּקֵּשׁ שָׂאוּל אָבִי לְהַמִּיתְךָ; וְעַתָּה הִשְׁמֵר-נָא בְּבֶקֶר, וַיִּשְׁבֹּת בַּסֵּתֶר וַנְּחַבֵּאת" (שמואל א, י"ט, א – ג.)

- יחונתן סגור על דוד בפני אביו המבקש להמיתו.

"וַיַּדְבֵּר יְהוֹנָתָן בְּדָוִד טוֹב אֶל-שָׂאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַל-יִחָטֵא הַמֶּלֶךְ בְּעֶבְדוֹ בְּדָוִד כִּי לֹא חָטָא לְךָ וְכִי מַעֲשָׂיו טוֹב לְךָ מְאֹד"

"וַיִּשֶׁם- אֶת-נֶפֶשׁוֹ בְּכַפּוֹ וַיִּן אֶת-הַפִּלֶשֶׁתִּי וַיַּעַשׂ יְהוֹנָתָן תְּשׁוּעָה גְדוֹלָה לְכָל-יִשְׂרָאֵל כִּי אֵת וַתִּשְׁמָח וְלָמָּה תִּחָטֵּא בְּדָם נָקִי לְהַמִּית אֶת- דָּוִד חֵנֶם" (שמואל א, י"ט, ד – ה)

- יחונתן העביר לדוד את מעילו ואת פרטי לבושו הקרביים "וַיִּתְּפֹשֶׁט יְהוֹנָתָן אֶת-הַמְּעִיל אֲשֶׁר עָלָיו וַיִּתְּנֵהוּ לְדָוִד וּמַדְיו וְעַד-חֲרָבּוֹ וְעַד-קֶשֶׁתוֹ וְעַד-חֲגָרוֹ" (שמואל א, י"ח, ד)

33 אהבה זו מבטא נאמנות וקשר נפשי בין דוד ויונתן.

34 חז"ל הביאו במשנה את אהבת דוד ויחונתן כדוגמה לאהבה, שאינה תלויה בדבר: "כל אהבה שהיא תלויה בדבר בטל דבר אהבה ושאינה תלויה בדבר אינה בטלה לעולם. איזו היא אהבה שהיא התלויה בדבר זו אהבת אמן ותמר ושאינה תלויה בדבר זו אהבת דוד ויחונתן." (אבות, ה, טז)

- יהונתן הגן על דוד מפני שאול בסעודת היום השני של ראש חודש. "וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת-שָׁאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָמָּה יוֹמֶת מָה עָשָׂה" (שמואל א, כ, לא)
 - הפרידה של יהונתן מדוד היתה מלווה בנשיקות ובבכי הדדיים וגם בברכת הדרך של יהונתן לדוד. "הַנֶּעַר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֶצֶל הַנָּגֵב וַיִּפֹּל לְאַפְּיוֹ אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים וַיִּשְׁקוּ אִישׁ אֶת-רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ אִישׁ אֶת-רֵעֵהוּ עַד-דָּוִד הִגְדִּיל" (שמואל א, כ, מא)
 "וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר-נִשְׁפָּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה יִהְיֶה בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרְעִי וּבֵין זֶרְעֶךָ עַד-עוֹלָם" (שמואל א, כ, מב – מג)

הביטויים לאהבת דוד את יהונתן

בפרידת דוד מיהונתן השתחוה דוד לפניו נשק לו ובכה יותר מיהונתן. "וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים וַיִּשְׁקוּ אִישׁ אֶת-רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ אִישׁ אֶת-רֵעֵהוּ עַד-דָּוִד הִגְדִּיל" (שמואל א, כ, מא)
 אהבת דוד ליהונתן לא כבתה גם אחרי מות יהונתן. ביטוי לכך רואים גם במקומות נוספים בספר שמואל ב':

- דוד נהג מנהגי אבלות ונשא קינה על מות שאול ועל יהונתן בנו. בקינה זו הזכיר לנו דוד את אהבתו ליהונתן במילים: "נִפְלְאָתָה אֲהַבְתָּךְ לִי מֵאַהֲבַת נָשִׁים" (שמואל ב, א, יא – כז).

- דוד חמל על מפיבושת בן יהונתן ולא מסר אותו לגבעונים יחד עם צאצאי בית שאול, שימיתו אותו ככפרה על הריגת שאול את הגבעונים. "וַיַּחְמַל הַמֶּלֶךְ עַל-מְּפִיבֹשֶׁת בֶּן-יְהוֹנָתָן בֶּן-שָׁאוּל עַל-שִׁבְעַת יְהוָה אֲשֶׁר בֵּינָתָם בֵּין דָּוִד וּבֵין יְהוֹנָתָן בֶּן-שָׁאוּל" (שמואל ב, כ"א, ז)

- דוד עשה חסד עם מפיבושת, בנו של יונתן, בהחזירו לו את שדותיו של שאול סבו, וכן הוא ציווה את ציבא לעבד לו שדות אלו, ובנוסף לכל אלה החליט דוד, שמפיבושת יסעד תמיד על שולחנו של דוד המלך.

"וַיָּבֵא מְּפִיבֹשֶׁת בֶּן-יְהוֹנָתָן בֶּן-שָׁאוּל אֶל-דָּוִד וַיִּפֹּל עַל-פָּנָיו וַיִּשְׁתַּחוּ וַיֹּאמֶר דָּוִד מְּפִיבֹשֶׁת וַיֹּאמֶר הִנֵּה עֲבָדְךָ":

וַיֹּאמֶר-לוֹ דָּוִד אֶל-תִּיכָא כִּי עָשִׂה-אֲעֲשֶׂה עִמָּךְ חֶסֶד בְּעֶבְרַת יְהוֹנָתָן אָבִיךָ וְהִשְׁבַּתִּי לְךָ אֶת-כָּל-שָׂדֵה שָׁאוּל אָבִיךָ וְאֶתֶּה תֹאכַל לֶחֶם עַל-שִׁלְחָנִי תָּמִיד" (שמואל ב, ט, ו-ז)

אהבת אישה לאישה רואים אנו בתנ"ך פעם אחת ויחידה וזוהי אהבת רות המואביה לנעמי חמותה.

הביטוי הלשוני בכתוב לרגש ה"אהבה":

"אַהֲבָתָךְ" (רות, ד, טו)

את היחס הרגשי בין רות לנעמי שומעים אנו דווקא מגורם חיצוני, מנשות בית לחם, בדבריהם אל נעמי, ולא ישירות מרות לנעמי. "וְתֹאמַרְנָה הַנָּשִׁים אֶל-נְעָמִי בְרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר לֹא הִשְׁבִּית לָךְ גֹּאֵל הַיּוֹם וַיִּקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל" : "וְהָיָה לָךְ לְמַשִּׁיב נֶפֶשׁ וּלְכֹלֶל אֶת-שְׁבִתְךָ כִּי כָלֵתָךְ אֲשֶׁר- אַהֲבָתְךָ לְדָתוֹ אֲשֶׁר-הִיא טוֹבָה לָךְ מִשְׁבַּעַת בָּנִים" (רות, ד, יד – טו).

הסיבה לאהבת רות את נעמי

מה הביא את רות להצטרף דווקא לנעמי ולחלוק את חייה עם אישה זקנה ומוכת גורל? אין הכתוב מבהיר לנו במפורש את הסיבה לכך, אך ייתכן מאד שככלתה של נעמי וכאחת ששהתה במחיצתה תקופה ארוכה, הכירה רות את מעלותיה הפנימיות, והן הן ששאבו את רות לחיקה של נעמי.³⁶

הביטויים לאהבת רות את נעמי

הביטוי המובהק ביותר לאהבת רות את נעמי הוא הנכונות העיקשת שלה (בניגוד לערפה, כלתה השנייה של נעמי) להצטרף לאישה זקנה, אלמנה, שכולה וחסרת קורת גג במקום לשוב הביתה, לבית תפנוקיה, לארמון בית אביה, ולשקם את חייה מחדש.³⁷ את עוצמת הקשר הנפשי הבלתי מעורער בין רות לחמותה שומעים אנו היטב בדבריה של רות לחמותה, דברים המסתיימים בשבועה, שרק המוות יפריד ביניהן.

35 אהבה זו באה לבטא את הנאמנות ואת הקשר הנפשי בין רות לנעמי. כמו אהבת דוד ויהונתן.

36 מדרש רות רבה דורש את שמה של נעמי "שהיו מעשיה נאים ונעימים" ושם האיש אלימלך, רבי מאיר היה דורש שמות, רבי יהושע היה דורש שמות... ושם אשתו נעמי, שהיו מעשיה נאים ונעימים. (רות רבה)

37 אמר רבי יוסי ברבי חנינה: רות - בת בנו של עגלון בן בנו של בלק מלך מואב. (בבלי, הוריות י" ע"ב).

"וַתֹּאמֶר רוּת אֶל-תַּפְּנְעִי-בִי לְעֹזֵבָה לְשׁוּב מֵאַחֲרַיִךְ

כִּי אֶל-אִשְׁרָתְךָ תֵּלְכִי אֵלַיִךְ

וּבְאִשְׁרָתְךָ תֵּלִינִי אֵלָיו

עַמֶּךָ עָמִי

וְאֵלֶיךָ אֵלֹהִי :

בְּאִשְׁרָת תַּמּוּתֵי אֲמוּת וְשֵׁם אֶקְבֹּר

כֹּה- נַעֲשֶׂה יְהוָה לִי וְכֹה יִסִּיף כִּי הַמָּוֶת יִפְרִיד בֵּינִי וּבֵינֶךָ" (רות, א, טז – יז)

ולא זו בלבד אלא גם בהמשך רואים אנו שרות דאגה לנעמי מבחינה כלכלית "וַתִּשָּׂא

וַתָּבוֹא הָעִיר וַתֵּרָא חֲמוּתָהּ אֶת אִשְׁרָת-לִקְטָה וַתּוֹצֵא וַתִּתֶּן-לָהּ אֶת אִשְׁרָת-הַחֲתָנָה מִשְׁבָּעָה"

(רות ב, יח) וגם נשמעה להצעותיה ולהוראותיה באופן כללי "וַתֹּאמֶר אֵלֶיהָ כָּל אִשְׁרָת-

תַּאֲמָרִי [ולא...] (אֵלֵי אַעֲשֶׂה" (רות, ג, ה)